

Kliimaministeeriumile

Meie: 19.04.2024 nr 1-5/24/6189

Eesti Keskkonnaühenduste Koja ja Päästame Eesti Metsad MTÜ ettepanekud kliimaseaduse kohta

Eesti Keskkonnaühenduste Koda esitab ettepanekud kliimaseaduse eelnõu sätete sõnastamiseks. Kliimaseaduse töörühmades on põhitähelepanu läinud lähiaja kliimaeesmärkide saavutamise meetmetele, ent vähem on olnud juttu raamistikust, mis peaks aitama eesmärkideni jõuda. Sestap pakume omalt poolt välja ettepanekud eelnõu sätete sõnastamiseks mõnes teemas, mida EKO hinnangul on oluline kliimaseaduses käsitledas.

Ettepanekud ei pretendeeri normitehnilisele korrektsusele ega moodusta terviklikku eelnõu. Need kujutavad endast põhimõttelist nägemust, kuidas üht või teist küsimust reguleerivad sätted võiksid välja näha või mis teemasid kliimaseaduses tuleks kindlasti reguleerida.

Üks oluline teema on avalikkuse, sh laste ja noorte kaasamise suuremat tähtsustamist ja selleks lähtekohtade seadmist. Muuhulgas peab seletuskirjast nähtuma kliimaseaduse mõjuanalüüs lapse õiguste aspektist vastavalt lapse õiguste komitee suunisele¹. Kliimaseaduse mõjuhindamise tulemused tuleb avaldada ka lastele arusaadaval kujul.

1. Seaduse eesmärk

§ X. Seaduse eesmärk

Käesoleva seaduse eesmärk on pakkuda inimestele ja ülejäänud loodusele kaitset üleilmsete kliimamuutuste tagajärgede eest, tagades Pariisi leppest Eesti riigile tulenevate kohustuste täitmise.

Selgitus: kasvuhuonegaaside heitkoguse vähendamine ja kliimamuutustega kohanemine on vajalikud selleks, et ühiskond saaks kestlikult areneda, mitte eesmärgid iseenesest. Kliimaseaduse eesmärk ei peaks olema konkreetseks ajaks teatud heitkoguse vähendamine teatud ulatuses või kliimanetraalsuse saavutamine. Arvulisi eesmäärke võib olla vaja muuta nt uue teadusliku teadmise valguses, seaduse eesmäärke ei peaks aga kergekäeliselt muutma. Seetõttu tuleks arvulised eesmärgid sätestada seaduse teistes sätetes. Seaduse eesmärgina tuleks sõnastada see põhjus, miks seadust vaja on.

1

<https://www.ohchr.org/en/press-releases/2023/08/urgent-action-states-needed-tackle-climate-change-says-un-committee-guidance>

2. Põhimõtted

Üldine selgitus: kliimaseaduses tuleb sätestada õiguspõhimõtted, mis kohalduvad terves kliimavaldkonnas: nii kasvuhoonegaaside heite vähendamisel, süsiniku sidumisel kui ka kohanemisel. Neid põhimõtteid tuleb rakendada kliimavaldkonna normide tõlgendamisel ning kliimavaldkonnas kaalutlusruumiga otsuste langetamisel. Kuna põhimõtted on mõeldud reguleerima valdkonda tervikuna, siis ei tohiks seaduses sätestada niisuguseid põhimõtteid, mis käivad üksnes konkreetse tehnoloogia, lahenduse vmt kohta. Põhimõtteid on kliimaseaduses eraldi sätestanud ka näiteks Taani ja Horvaatia.

Järgnevalt teeme ettepanekud konkreetsete põhimõtete sõnastamiseks, mida on vaja kliimaseaduses kehtestada.

§ X. Teaduspõhisuse põhimõte

Kliimamuutuste pidurdamine ning nende tagajärgedega kohanemine peab toimuma kooskõlas parima kättesaadava teadusliku teadmiselega.

Selgitus: nii Pariisi kokkulepe², põhiseadus³ kui keskkonnaseadustiku üldosa seadus⁴ kohustavad Eestit kasutama kliimamuutuste leevendamisel parimaid saadaolevaid teaduslikke teadmisi. Selle põhimõtte sätestamine kliimaseaduses on oluline kindlustamaks kliimaseaduse elluviimise tulemuslikkus, kuna suunab kaalutlusotsuseid tehes jätma kõrvale võitlahendused, mille kasutegur ei ole teaduslikult tõendatud.

§ X. Põlvkondadevahelise õigluse põhimõte

Kliimamuutuseid tuleb leevendada ja nende tagajärgedega kohaneda viisil, mis tagab, et ühel ajahetkel elavad inimesed ei kasuta ära ebaproportsionaalset suurt osa süsinikueelarvest ja sellega seotud vabadusest, jättes tulevikus elavatele inimestele põhjendamatult suure kasvuhoonegaaside heite vähendamise ja kliimamuutuste tagajärgedega kohanemise koorma.

Selgitus: põhiseaduse preambuli kohaselt on Eesti riik loodud olema “pandiks tulevastele põlvvedele nende ühiskondlikus edus ja üldises kasus”. See ning PS §-s 5 sätestatud loodusvarade säästliku kasutamise kohustus panevad riigile kohustuse seista hea tulevaste põlvde huvide eest, lisaks praegu elavate inimeste kaitsmisele. Seda üldist kohustust täpsustab kliimavaldkonnas ÜRO kliimamuutuste raamkonventsioon, millega ühinedes võttis Eesti endale kohustuse kaitsta kliimasüsteemi praeguste ja tulevaste põlvde huvides. Kliimamuutused ohustavad tulevaste põlvde võimalusi realiseerida oma inimõiguseid ning elada turvalises ja tervise- ning heaoluvajadustele vastavas keskkonnas. Tagamaks, et tulevastelgi põlvkondadel on võimalik täisväärtuslikult elada ning end teostada, tuleb kliimamuutuseid leevendada ja nende tagajärgedega kohaneda viisil, mis arvestab tulevaste põlvde huvidega. Selleks tuleb seaduses sätestada põlvkondadevahelise õigluse põhimõte.

Saksamaa konstitutsioonikohus tunnistas Neubaueri asjas riigi kliimaseaduse põhiseadusvastaseks, kuna see jättis ebaproportsionaalselt suure heite vähendamise

² Pariisi kokkuleppe art 4 lg 1.

³ RKKKo 3-20-771 p 48. <https://www.riigikohus.ee/et/lahendid/?asjaNr=3-20-771/103>

⁴ KeÜS § 8. Keskkonna kõrgetasemelise ja tervikliku kaitse põhimõte.

koorma tulevikus elavatele inimestele. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus juhtis hiljuti tähelepanu põlvkondadevahelise koorma jaotamise tähtsusele ning riikide kohustusele aegsasti rakendada kliimameetmeid, et võimaldada inimestel tulevikus enda inimõiguseid realiseerida.⁵ Vältimaks niisuguseid kohtuasju Eestis, tuleb kliimaseaduses sätestada põlvkondadevahelise õigluse põhimõtte ning kliimaseaduse rakendamisel seda ellu viia.

§ X. Ülemineku õigluse põhimõte

Kliimamuutuste pidurdamise ja nende tagajärgedega kohanemise käigus tuleb toetada haavatavamaid ühiskonnaliikmeid, et kellelegi ei kaasneks sellega ebaõiglaselt suuri kannatusi.

Selgitus: Kliimamuutuste leevendamise käigus tuleb hoida ühiskondlikku sidusust. Riik peab aktiivselt tegutsema selle nimel, et üleminek kliimaneutraalsusele oleks õiglane. Kui ebaõigluse riski eirata või loota ebaõigluse iseeneslikku vähenemist, on suur oht, et haavatavamad inimesed kannatavad muutuste käes ebaproportsionaalselt palju. Haavatavad ühiskonnagrupid on näiteks maapiirkondade elanikud, vaesemad inimesed, süsinikumahukate sektorite töötajad ja krooniliste haiguste ning puuetega inimesed. Samuti on selle käigus oht süvendada varanduslikku, hariduslikku, soolist ja muud tüüpi ebavõrdsust. Eesti viimase 30 aasta kogemus näitab, et pelgalt ülemineku aeglus ei taga õiglust ega piisavat suutlikkust muutustega kohaneda. Õiglase ülemineku jaoks on vaja riigi sihitud tuge. Selle pakkumist toetab ülemineku õigluse põhimõtte sätestamine kliimaseaduses. Sarnase põhimõtte on enda kliimaseaduses sätestanud näiteks Taani.

§ X. Ühise, kuid diferentseeritud vastutuse põhimõte

Eesti riigi tegevus kliimamuutuste leevendamisel ja nende tagajärgedega kohanemisel peab vastama Eesti arengutasemest lähtuvale võimekusele ning ajaloolisele vastutusele kliimamuutuste põhjustamise eest.

Selgitus: ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooniga liitudes võttis Eesti endale kohustuse leevendada kliimamuutuseid kooskõlas ühise, kuid diferentseeritud vastutuse põhimõttega (konventsiooni art 3 lg 1). Seda kohustust kinnitas Eesti üle Pariisi lepet ratifitseerides (art 2 lg 2). Arenenud riigina võttis Eesti ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni raames kohustuse täita "eestvedaja rolli" KHG heite vähendamisel. Ainus viis ühise, kuid diferentseeritud vastutuse põhimõtte järgmiseks on täita seda riigisisises õiguses ja riigi tegevustes, mida lihtsustab põhimõtte sätestamine seaduses. Kliimaseadus on selle rahvusvaheliselt tunnustatud kliimaalase põhimõtte sätestamiseks kõige kohasem õigusakt.

§ X. Kasvuhoonegaaside lekke vältimise põhimõte

Kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks ja süsiniku sidumiseks tehtavad tegevused Eestis peavad vähendama Eesti territooriumilt atmosfääri paiskuvat kasvuhoonegaaside heidet, suurendamata kasvuhoonegaaside heidet ning vähendamata süsiniku sidumist väljaspool Eesti territooriumi.

⁵ Euroopa Inimõiguste Kohtu 09.04.2024 otsus asjas nr 53600/20 [Verein KlimaSeniorinnen Schweiz jt v. Šveits](#) p 420 ja 499.

Selgitus: kliimamuutuste leevendamiseks on nende piiriülese olemuse tõttu vaja vähendada kasvuhooonegaaside heidet üle maailma. Eestis rakendatavate kliimameetmete tegelikku kasulikkust keskkonnamõju vähendab see, kui nende tõttu suureneb kasvuhooonegaaside heide või väheneb süsiniku sidumine väljaspool Eesti territooriumi. Sellisel juhul ei peegelda Eesti territoriaalses statistikas kajastatav kasvuhooonegaaside heite sääst või sidumine tegelikku mõju atmosfäärile ja kliimamuutustele. Kasvuhooonegaaside lekke vältimise põhimõtte suunab kaalutusotsuste tegemisel eelistama lahendusi, mis vähendavad tegelikult KHG heidet ning aitavad pidurdada kliimamuutuseid.

§ X. Looduspõhiste lahenduste eelistamise põhimõte

Kliimamuutuste leevendamisel ja nende tagajärgedega kohanemisel tuleb tegevuste ja meetmete valikul eelistada ökosüsteemide toimemehhanismidel ja looduslikel protsessidel põhinevaid lahendusi.

Selgitus: Looduspõhised lahendused on ökosüsteemide toimemehhanisme ja looduslikke protsesse kasutavad lahendused kliimamuutuste leevendamiseks ja kliimamuutusega kohanemiseks, ökosüsteemide ja elurikkuse toetamiseks, looduskatastroofi riski vähendamiseks ja tervislike asulate loomiseks. Looduspõhiste lahenduste eelistamise eesmärk on vähendada energia- ja ressursikulu ning toetada ökosüsteemide head seisundit. Näiteks süsiniku tehnoloogilise sidumise asemel tuleks toetada looduslikku süsiniku sidumist, sadevee kanalisatsiooni suuremahulise väljaehitamise asemel võimaldada sademetel pinnasesse imenduda.

§ X. Avalikkuse kaasamise ja teavitamise põhimõte

- (1) Avalikkuse kaasamisel /sihtrühmade ja kanalite valikul, tähtaegade määramisel/ kliimaalaste otsuste tegemisse tuleb arvestada KeÜS §-s 28 sätestatud nõudeid.
- (2) Kuna kliimamuutused ja kliimaalased otsused mõjutavad kogu Eesti elanikkonda, tuleb kaasamise kanalite ja meetodite valikul tagada, et teave jõuaks võimalikult suure osani elanikkonnast, sh muukeelsete inimeste, laste ja noorte ja vähese digipädevusega inimesteni, ning et igaüks saaks otsuse tegemises tõhusalt osaleda.
- (3) Kaasamisel tuleb pöörata erilist tähelepanu laste ja noorte kaasamisele ning kasutada nende kaasamiseks kanaleid ja viise, mis on neile kohased.
- (4) Avalikule väljapanekule pandava materjali hulgas avalikustatakse sellest koostatud lihtsustatud kokkuvõtte, mis on arusaadav ka lastele.

Selgitus: kuna kliimamuutused mõjutavad igaüht, kusjuures mõju võib ulatuda inimõiguste rikkumiseni, peab igaühel olema võimalik kaasa rääkida kliimamuutuste leevendamise ning nende tagajärgedega kohanemisega seotud otsuste tegemisel. Selleks, et kaasa rääkimine oleks tegelikkuses võimalik, peavad riik ja kohalikud omavalitsused inimesi sobivalt kaasama. Erilist tähelepanu tuleb pöörata lastele, kes on ühelt poolt kliimamuutustele eriliselt haavatavad ning kogevad oma elu jooksul kliimamuutuseid tänastest täiskasvanutest rohkem, teisalt on neil oma arengutaseme ja õiguslike piiragute tõttu keeruline tavapärastes

kaasamisprotsessides osaleda. Lapse õiguste konventsiooni ja lastekaitseaduse kohaselt on lastel õigus rääkida kaasa kõigis neid puudutavates otsustes. Keskkonnaotsused, sh kliimaalased otsused puudutavad reeglina lapsi. Järelikult tuleb neid langetades tagada, et laste arvamus kuulatakse ära, nagu on rõhutanud ÜRO lapse õiguste komitee.⁶ Samuti tuleb kaasamisel pöörata erilist tähelepanu eesti keelt mitte kõnelevate Eesti elanike ja vähese digipädevusega elanike kaasamisele, et osalemine ei takerduks keele- või digibarjääri taha.

3. Süsinikueelarve ja KHG heite vähendamise eesmärgid

§ X. Eesti süsinikueelarve

(1) Süsinikueelarve on inimkonna kumulatiivne inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heite kogus, mille paiskumisel atmosfääri jääb üleilmne kliimasoojenemine vähemalt 67 % tõenäosusega 1,5 kraadi piiresse võrreldes tööstusrevolutsioonieelse ajaga.

(2) Eesti süsinikueelarve on osa käesoleva sätte lõikes 1 nimetatud inimkonna süsinikueelarvest. Eesti süsinikueelarve suuruse kindlaks määramisel lähtutakse valitsustevahelise kliimapaneeli kõige hiljutisemast hinnangust kogu inimkonna süsinikueelarve suurusele, ning järgnevatest põhimõtetest:

1) ühine, kuid diferentseeritud vastutus,

2) kõrgeim võimalik edasipüüdlikkuse tase,

3) Eesti kohustus täita eestvedaja rolli inimtekkeliste kasvuhoonegaaside heite vähendamisel.

(3) Eesti süsinikueelarve arvutab ning avalikustab Kliimaministeerium /avalikustamise kord ja ülevaatamise intervall/.

§ X. Eesti kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid

...

§ X. Majandussektorite põhised kasvuhoonegaaside heite vähendamise eesmärgid

...

Selgitus: Kliimaseaduses tuleb sätestada KHG heite vähendamise ja sidumise eesmärgid, mis põhinevad Eesti õiglasel osal maailma süsinikueelarvest. Seletuskirjas tuleb selgitada meetodikat, mille alusel kliimaeesmärgid seatakse.

Pariisi kokkuleppes sisaldub kaks kliimamuutuste leevendamise eesmärki: 1) hoida üleilmse temperatuuri tõus tuntavalt alla 2 kraadi ja 2) püüda hoida seda 1,5 kraadi piires. Esimese eesmärgi juures tuleb tähele panna, et kui kliimasoojenemine jõuab kahe kraadini, rikuvad riigid seda kohustust, sest selle sisuks on hoida kliimasoojenemist **tuntavalt alla 2 kraadi**. Mõlemad eesmärgid on õiguslikult siduvad ning esimese eesmärgi olemasolu ei vabasta

⁶

ühtegi riiki kohustusest pingutada, et hoida kliimasoojenemist 1,5 kraadi piires. Kliimamuutustega kaasnevad riskid on 1,5 kraadi puhul oluliselt väiksemad kui 2 kraadi juures.⁷ Seetõttu hinnates seda, kas riik on teinud piisavalt kliimamuutuste leevendamiseks, et kaitsta inimõiguseid kliimamuutuste tagajärgede eest, on Euroopa Inimõiguste Kohus lähtunud just 1,5 kraadi eesmärgist.⁸ Eelneva põhjal tuleb ka Eesti kliimaseaduses lähtuda vajadusest hoida kliimasoojenemist 1,5 kraadi piires.

Selleks, et kliimasoojenemine jääks teatud piiridesse, peab inimkonna kogu ajalooline süsinikueelade jääma vastava süsinikueelarve piiresse. Käesolevaks hetkeks alles jäänud süsinikueelarve tuleb jaotada kõigi maailma riikide vahel, et oleks selge, kui palju KHG võib iga riik atmosfääri paista nõnda, et kliimasoojenemine ei ületaks 1,5 kraadi.

Maailma süsinikueelarve jaotamiseks on erinevaid põhimõtteid. Lihtsaim neist põhineb rahvaarvul: iga riigi alles jäänud süsinikueelarve on proportsionaalne tema rahvastiku osakaaluga kogu maailma rahvastikust.

Õiguslikult on aga Eestil kohustused, mis ei luba meil lähtuda üksnes per capita süsinikueelarve jaotusest. Esiteks on Eestil kui ÜRO kliimamuutuste raamkonventsiooni lisa 1 riigil kohustus täita "eestvedaja rolli" inimtekkelise KHG heite vähendamisel (art 4 lg 2 punkt a). Sellest tuleneb Eestil kohustus vähendada oma KHG heidet kiiremini kui maailma keskmine, sest vastasel juhul ei ole me selles vallas eestvedajad. Teiseks võttis Eesti Pariisi kokkuleppega liitudes endale kohustuse, et meie kliimaeesmärgid peavad endast kujutama "kõrgeimat võimalikku edasipüüdlikkuse taset" ("highest possible ambition", art 4 lg 3). Seega kui Eestil on võimalik vähendada KHG heidet kiiremini, kui seda nõuaks rahvaarvu põhjal proportsionaalse süsinikueelarve piires püsimine, siis tuleb kiiremale heite vähendamisele vastavast süsinikueelarvest lähtuda. Kui riik jätab Eesti süsinikueelarve üldlase kindlaks määramata, siis rikub ta tõenäoliselt Euroopa inimõiguste konventsiooniga kaitstud inimõiguseid.⁹

Kliimaseaduses KHG heite vähendamise ja sidumise eesmärkide (kliimaeesmärkide) seadmisega tuleb ajas jaotada piiratud ressurs: Eesti süsinikueelarve. Kliimaeesmärkide seadmisel tuleb lähtuda kolmest põhimõttest.

Esiteks peavad kliimaeesmärgid põhinema süsinikueelarvel, et kaitsta inimõiguseid. Kui eesmärgid ei põhine süsinikueelarvel või samaväärsel meetodikal, võib riik olla rikkunud inimõiguseid, leidis hiljuti Euroopa Inimõiguste Kohus.¹⁰ Ka on sel juhul tegemist olukorraga, kus riik ei täida põhiseadusest tulenevat kohustust anda enda proportsionaalne panus kliimasoojenemise pidurdamiseks.¹¹

Teiseks tuleb kehtestada vahe-eesmärgid, millega tagatakse üldise süsinikueelarve piires püsimine. Ka see on osa riigi kohustustest kaitsta inimõiguseid kliimamuutuste eest.¹² Vahe-eesmärgid peavad olema piisavalt sagedased (iga-aastased või mõne aasta järel), et riigi kogu KHG heide oleks prognoositav. Kui eesmärkide vahele jäävad mitmeaastased vahed, oleneb riigi kogu KHG heite suurus sellest, millisel trajektoiril ühe eesmärgi juurest järgmise liigutakse (lineaarselt või vähendades KHG oluliselt kohe eesmärgi saavutamise

⁷ IPCC 2023. Summary for Policymakers. 6th Assessment Report. B.2.2 ja joonis SPM.2. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf.

⁸ KlimaSeniorinnen p 436, 558, 569–572.

⁹ KlimaSeniorinnen p 572.

¹⁰ KlimaSeniorinnen p 550 (a) ja 551.

¹¹ RKHKo 3-20-771 p 48.

¹² KlimaSeniorinnen p 550 (b).

järel või alles vahetult enne ajalisel järgmise eesmärgi saabumist vm). See aga teeb väga raskeks hindamise, kas riigi kliimaeesmärgid on piisavad, et püsida süsinikueelarve piires. Hiljuti leidis Euroopa Inimõiguste Kohus, et kuueaastane vahe kahe kliimaeesmärgi vahel oli lubamatult pikk ning see oli üks asjaolu, mille põhjal kohus järeldas, et Šveits on rikkunud kaebajate inimõigust.¹³ Et Eestit ei ähvardaks samasuguse otsuse oht, tuleks kliimaseaduses sätestada vahe-eesmärgid oluliselt lühemate ajavahemike järel ehk igaks aastaks või mõneaastase vahega.

Kolmandaks tuleb vahe-eesmärgid seada nõnda, et põhjendamatult suurt KHG heite vähendamise koormat ei jäeta tulevikus elavate inimeste õlule. See oli põhjus, miks Saksamaa konstitutsioonikohus tunnistas riigi kliimaseaduse Neubaueri asjas osaliselt põhiseadusvastaseks. Ka Euroopa Inimõiguste Kohus on rõhutanud kohustust alustada kiire KHG heite vähendamisega kohe, et mitte jätta ebaproportsionaalset koormat tulevastele põlvetele.¹⁴ Et ennetada põhiseaduslikkuse järelevalveni ulatuvaid vaidluseid Eesti kliimaeesmärkide põhiseaduspärasuse üle, tuleb Eesti kliimaeesmärgid sätestada nõnda, et need jaotavad heite vähendamise koorma ajas õiglaselt ega koorma tulevikus elavaid inimesi põhjendamatult palju. Kuna kliimamuutuste ohtlikemate tagajärgede ennetamisel on määrav kaal just lähiaastatel aset leidval tegevusel,¹⁵ siis on äärmiselt oluline, et kliimaseaduses sätestataks heite vähendamise eesmärgid ka enne 2030. aastat.

Eesti kehtivad kliimaeesmärgid (kliimaneutraalsus 2050. aastaks ja KHG heite vähendamine 8 mln tonnini 2035. aastaks) ei põhine Eesti süsinikueelarvel. Seetõttu ähvardab Eesti neid kliimaseadusesse üle kandes rikkuda Euroopa inimõiguste konventsioonist tulenevaid kohustusi.¹⁶ Et Eesti vastu ei tuleks samasugust otsust nagu hiljuti Šveitsi vastu, peaks Eesti juba praegu hindama kõigepealt enda süsinikueelarve suuruse ning seejärel sätestama sellest lähtuvalt enda kliimaeesmärgid.

§ X. Eesmärkide tagasilanguse keeld

Kasvuhoonegaaside heite vähendamise ja sidumise eesmärke ei vähendata.

Selgitus: arvestades kliimateaduse arengut ning keskkonna kõrgetasemelise kaitse põhimõttest lähtuvat kohustust tugineda otsuste tegemisel parimale saadaolevale teaduslikule teadmisele, on pigem tõenäoline, et enne 2050. aastat tekib vajadus praegu sätestatavate kliimaeesmärkide muutmiseks. Seetõttu peaks olema võimalik seaduses sätestatud eesmärke muuta. Küll aga tuleb kliimaseaduses sätestada tagasilanguse keeld (no backsliding) ehk keeld minna juba kehtestatud heitkoguste vähendamise ja sidumise eesmärke lõdvendama. Niisugune kohustus tuleneb Eestile juba Pariisi kokkuleppest, mille art 4 lg 3 kohaselt peab iga järgmine riigi kindlaksmääratud panus kliimamuutuste leevendamisel olema edasimineku eelmisest. Samuti keelab EL energialiidu ja kliimameetmete juhtimismäärus lõdvendada riiklikus energia- ja kliimakavas seatud eesmärke. Tagasilanguse keelu on kliimaseaduses sätestanud näiteks Saksamaa, Hispaania ja Taani.¹⁷

¹³ KlimaSeniorinnen p 566–568, 572.

¹⁴ KlimaSeniorinnen p 549.

¹⁵ IPCC 2023. Summary for Policymakers. 6th Assessment Report. C.1.

https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf.

¹⁶ KlimaSeniorinnen p 572.

¹⁷ Vaarmari, K., Jäädmaa, T. Eesti kliimaseaduse perspektiivikuse analüüs. SA Keskkonnaõiguse Keskus, 2023, lk 48.

Juba seatud eesmärkide lõdvendamise vastu on mitmes riigis algatatud kohtuasju. Selliste vaidluste vältimiseks oleks soovitatav tagasilanguse keeld kohe kliimaseaduses kehtestada.¹⁸ Tagasilanguse keelu sätestamine annaks ka investoritele investeringute tegemisel kindluse tugineda kliimaeesmärkide püsimisele vähemalt sätestatud tasemel ehk laiemalt riigi sihile vähendada kasvuhoonegaaside heidet. Teisisõnu annaks see investoritele põhjuse usaldada, et riik ei kavatse ootamatult loobuda jätkusuutlikkuse poole pürgimisest.

4. Tegevused eesmärkide mittetäitmisel

Üldine selgitus: Väga oluline on, et kliimaseaduses on olemas selged siduvad sätted, kuidas reageerida sellele, kui selgub vajadus täiendavate meetmete järele eesmärkide elluviimiseks. Üldine protsess kliimaeesmärkide ja nende saavutamiseks vajalike tegevuste ja korralduse kohta on toodud ettepanekute osas 8 Kliimaeesmärkide seire ja aruandlus.

Siinses osas toome eraldi välja kiirtegevusplaani kiireloomuliste muudatuste võimaldamiseks. Siin on heaks eeskujuks [Saksamaa kliimaseaduse \(2021\) § 8](#), mis kohustab eesmärgi saavutamata jäämise ohu tuvastamisel valdkonna eest vastutaval ministeeriumil välja töötada ad hoc kiirtegevuskava. Antud sätte tähtsust kliimaeesmärkide saavutamisel on rõhutanud erinevad eksperdid, mh kohtuasjas [DUH and BUND v. Germany](#) (vt nt [Sabin Center'i artiklit](#)).

§ X. Kiirtegevusplaani heitkoguste eelarvete ületamise korral

(1) Kui käesoleva seaduse §-s X [aruandlus] nimetatud heitkoguste andmed näitavad, et aruandeaastal on sektoris lubatud heitkoguste aastaeelarvet ületatud, esitab *vastava sektori eest vastutav ministeerium / Kliimaministeerium* kolme kuu jooksul pärast aruande kinnitamist kiirtegevusplaani vastava sektori heitkoguste eelarve järgimiseks.

(2) Meetmed tuleb edastada hindamiseks kliimanõukogule. Kliimanõukogu hindamise tulemus lisatakse tegevusplaani eelnõule.

(3) Kiirtegevusplaani kinnitab Vabariigi Valitsus viivitamatult pärast lõikes 2 nimetatud hinnangu saamist.

(4) Vabariigi Valitsus teavitab Riigikogu võetud meetmetest.

5. Riigi ja kohalike omavalitsuste kliimakavad

Üldine selgitus: Kavade peatüki ettepanekute lähtekohaks võtsime riigieelarve seaduses sätestatud strateegiliste planeerimisdokumentide loogika (vt [RES § 19 jj](#)), mis aga ei ole piisav EL ega Eesti õigusest tulenevate nõuete täitmiseks.

https://media.voog.com/0000/0050/0611/files/Kliimaseaduse-perspektiivikus_analuus%20K6K%202023.pdf

¹⁸ Samas.

Eestis reguleerib keskkonnaotsuste tegemises üldsuse osalemist ning neis küsimustes õigusemõistmisele juurdepääsu KeÜS. Selle § 28 lg 1 näeb ette, et igaühel on õigus osaleda olulise keskkonnamõjuga tegevuseks loa andmise menetluses ning olulise keskkonnamõjuga tegevuse planeerimises, § 28 muudest lõigetest tulenevad nõuded avalikkuse kaasamiseks (tõhus teavitamine, kaasamine varases etapis ja tõhusalt, mõistlikud tähtajad jm).

Kliimaga seoses käsitlevad avalikkuse kaasamist Euroopa kliimamääruse art 9 ning EL energialiidu ja kliimameetmete juhtimise määruse (EL) 2018/1999 artiklid 10 ja 11. Juhtimismäärus nõuab, et liikmesriik tagab üldsusele varajased ja tulemuslikud võimalused osalemiseks lõimitud riiklike energia- ja kliimakavade projektide ning pikaajaliste strateegiate ettevalmistamises aegsasti enne nende vastuvõtmist. Samuti nõuab juhtimismäärus, et iga liikmesriik seab sisse mitmetasandilise kliima- ja energiadialoogi, mille raames asjaomased sidusrühmad ja üldsus saavad aktiivselt osaleda ja arutada energia- ja kliimapolitiika jaoks kavandatud erinevaid – ka pikaajalisi – stsenaariumeid ning jälgida edusamme, välja arvatud juhul, kui liikmesriigis on juba sama eesmärgi täitev struktuur. Sellise dialoogi raames võib arutada ka riiklike energia- ja kliimakavasid.¹⁹

Arvestades, et hetkel koondab kliima- ja energeetikavaldkonnas kavandatavaid meetmeid juba riiklik energia- ja kliimakava, mille koostamisega täidetakse ka EL määruse 2018/1999 nõudeid, teeb EKO ettepaneku käsitleda REKKi valdkondliku arengukavana, sh hõlmata REKKiga nii kliimameetmete planeerimine kui selgemalt sätestada selle kava koostamisse avalikkuse kaasamine. Sellest lähtuvad ka alljärgnevad sõnastusettepanekud.

Juhul, kui kliimameetmete planeerimist ei soovita hõlmata REKKiga, on EKO hinnangul vaja koostada selleks muu eraldiseisev kliimaeesmärkide täitmise meetmete kava, mille koostamisse tuleb samuti kaasata avalikkus.

§ X. Kliimaalased kavad

(1) Käesoleva seaduse eesmärgi saavutamise planeerimiseks koostatakse riiklik energia- ja kliimakava ning kohalikud energia- ja kliimakavad.

(2) Riikliku kliima- ja energiakava algatab ja koostamise korraldab Kliimaministeerium ning kinnitab Vabariigi Valitsus.

(3) Kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakava koostab kohalik omavalitsus ning kinnitab kohaliku omavalitsuse volikogu.

§ X. Riiklik kliima- ja energiakava

(1) Riiklik kliima- ja energiakava on kliimameetmete planeerimise dokument, mille eesmärgiks on tagada kliimaseaduses sätestatud eesmärkide võimalikult kiire ja tõhus elluviimine.

¹⁹ Eesti kliimaseaduse perspektiivikuse analüüs. SA Keskkonnaõiguse Keskus, 2023; lk 59.
https://media.voog.com/0000/0050/0611/files/Kliimaseaduse-perspektiivikus_analuus%20K6K%202023.pdf

(2) Riiklik energia- ja kliimakava peab vastama EL määruses 2018/1999 sätestatud ning valdkondlikele arengukavadele kehtestatud sisunõuetele.

§ X. Riikliku energia- ja kliimakava koostamise menetlus

(1) Avalikkuse teavitamiseks riikliku energia- ja kliimakava algatamisest avaldatakse teade ametlikus väljaandes Ametlikud Teadaanded, Kliimaministeeriumi veebilehel ja vähemalt ühes üleriigilise levikuga ajalehes.

(2) Riikliku energia- ja kliimakava eelnõu koostamisse kaasatakse asjakohaste riigiasutuste, kohaliku omavalitsuse üksuste, valitsusväliste organisatsioonide, ettevõtjate, mittetulundusühingute ning nende liitude esindajad ja teised asjast huvitatud isikud.

(3) Riikliku energia- ja kliimakava koostamisse tuleb kaasata avalikkus. Avalikkuse kaasamise kanalid ja osalemiseks määratud tähtajad tuleb valida selliselt, et avalikkusele oleks tagatud tõhus osalemisvõimalus juba varajases etapis, kui kava põhiseisukohad ei ole veel välja töötatud. Tagada tuleb avalikkuse juurdepääs materjalidele ning korraldada tuleb vähemalt üks avalik väljapanek kestusega minimaalselt neli nädalat. Avalikkuse kaasamise täpsemad nõuded kehtestab kliimaminister määrusega.

(4) Käesolevas paragrahvis sätestatud menetlust rakendatakse ka riikliku kliima- ja energiakava muutmisel, kui on alust eeldada, et muutuvad kava põhiseisukohad, ning kava uuendamisel.

§ X. Riikliku energia- ja kliimakava elluviimise tegevuskava

(1) Riiklik energia- ja kliimakava viiakse ellu tegevuskava alusel, mille kinnitab Vabariigi Valitsus kliimaministri ettepanekul.

(2) Käesoleva paragrahvi lõikes 1 nimetatud tegevuskava koostamisse kaasatakse avalikkus käesoleva seaduse § X [*avalikkuse kaasamise sätted*] sätestatud korras.

(3) Riikliku energia- ja kliimakava elluviimise tegevuskava avalikustatakse kliimaministeeriumi veebilehel.

§ X. Riikliku energia- ja kliimakava muutmine ja uuendamine

Riikliku energia- ja kliimakava uuendamine toimub vastavalt EL määruses 2018/1999 sätestatud nõuetele ning arvestades käesoleva seaduse §-des XXX [*Seire ja aruandlus*] sätestatud

§ X. Kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakava

(1) Kohaliku omavalitsuse energia- ja kliimakava (edaspidi: *kohalik kliimakava*) eesmärk on tuvastada kohaliku omavalitsuse territooriumil kliimamuututsega seotud riskid ning

määratleda kohanemise ja leevendamise seotud valdkonnad ning meetmed riskide vähendamiseks, samuti kohaliku omavalitsuse enda territooriumilt ja tegevusest lähtuva kasvuhoonegaaside heite vähendamiseks.

(2) Kohalikus kliimakavas käsitletakse lõikes 1 loetletud teemasid vähemalt järgmistes teemavaldkondades:

- 1) tervis, sotsiaalhoolekanne ja päästevõimekus;
- 2) maakasutus ja planeerimine;
- 3) looduskeskkond;
- 4) majandus, sh keskkonnahoidlikud riigihanked ja ringmajandus;
- 5) biomajandus;
- 6) kogukond, teadlikkus ja koostöö;
- 7) taristu ja ehitised;
- 8) energeetika ja varustuskindlus.

(3) Kohaliku kliimakava koostamisel tuleb silmas pidada:

- 1) Eesti tuleviku pikaajalisi kliimastsenaariumeid;
- 2) riiklikes arengukavades sätestatud eesmärged kliimamuutuste leevendamiseks ja nendega kohanemiseks.

(4) Kohalikus kliimakavas kehtestatud meetmed on kohaliku omavalitsuse planeeringute koostamisel ning haldustegevuses järgimiseks kohustuslikud. Kohalikus kliimakavas tuleb esitada meetmete rakendamise plaan, milles näidatakse, milliste haldusotsuste või -tegevustega meetmed ellu viiakse ning kuidas tagatakse meetmete siduvus.

(5) Kohaliku kliimakava koostamisse tuleb kaasata avalikkus. Avalikkuse kaasamise kanalid ja osalemiseks määratud tähtajad tuleb valida selliselt, et avalikkusele oleks tagatud tõhus osalemisvõimalus juba varajases etapis. Tagada tuleb avalikkuse juurdepääs materjalidele ning korraldada tuleb vähemalt üks avalik väljapanek kestusega minimaalselt neli nädalat.

(6) Kohaliku kliimakava täpsustatud sisunõuded ning koostamise täpsema korra kehtestab kliimaminister määrusega.

(7) /Elluviimise jälgimise ja aruandluse sätted – üldnõuded tuleks kehtestada seaduses, täpsema korra saab kehtestada määruses/.

§ X. Energia- ja kliimakavade siduvus

(1) Riiklikku ja kohalikku energia- ja kliimakava tuleb arvesse võtta õigusaktide andmisel ja nende rakendamisel.

(2) Riiklikus või kohalikus energia- ja kliimakavas seatud täpsete ja määratletud nõuete mitteametamisest tuleb seda põhjendada ja näidata seejuures, kuidas võimalikku negatiivset keskkonnamõju ära hoitakse või kuidas tekkivat mõju vähendatakse või heastatakse.

6. Kliimamuutustega kohanemise meetmed

Selgitus: Oluline on sätestada kliimaseaduses reeglid nii riigi kui KOV poolse kohanemismeetmete planeerimise kohustuse ja korra kohta.

Riigi tasandil on kohanemismeetmeid seni planeeritud KOHAKis, mis on aga kavas asendada KEVADega. Kuna KEVAD käsitleb paljusid erinevaid teemasid, on ilmne, et see ei saa hõlmata kohanemismeetmete jaoks vajaliku põhjalikkusega riskianalüüsi ega meetmete plaani. Meetmete kavandamiseks RES §-s 20 ette nähtud programm ei ole kohanemismeetmete kavandamiseks piisav instrument, kuna selle koostamisse ei ole ette nähtud avalikkuse kaasamist.

KOV tasandil on oluline, et kohanemismeetmed oleksid sihipäraselt plaanitud (tuginedes samuti kliimariskide analüüsile) ning et oleks tagatud meetmete jõudmine n-ö pärisellu – vaja on luua selge õiguslik seos meetmekavade (nt KOV kliimakava) ja planeeringute vahel, et iga planeeringu koostamisel oleks sõnaselge kohustus hinnata kliimamuutustega seotud riske ning seada nende leevendamiseks mh kohanemismeetmed. Vajadusel tuleb selleks muuta planeerimisseadust jm eriseaduseid.

Näiteks näeb Saksamaa kliimamuutustega kohanemise seadus ette, et:

- Iga 4 aasta tagant peab valitsus koostama riikliku kliimamuutustega kohanemise strateegia koos mõõdikutega; strateegia koostamisse tuleb kaasata üldsus; ülesannete eest vastutab ministeerium, kelle pädevusse jääb konkreetne kohanemiseesmärk või meede;
- Valitsus peab perioodiliselt koostama ja avalikustama kliimariskide analüüsi, mis käsitleb kliimastsenaariume nii keskpikas kui pikas perspektiivis ja milles tuleb tuua mh välja kohanemisvõimalused; see analüüs tuleb teha KOV-dele kättesaadavaks ja arusaadavaks;
- Iga 4 aasta tagant peab valitsus koostama seirearuande, milles on mh välja toodud perioodi kliimamõjud ning edusammud kohanemiseesmärkide täitmisel. Seirearuanne tuleb avalikustada enne uue kohanemisstrateegia koostamist ning seirearuande tulemusi tuleb kohanemisstrateegia koostamisel arvesse võtta. Seirearuande põhjal võib vajalikke kohanemismeetmeid rakendada juba enne kohanemisstrateegia koostamist.
- Haldusorganitel on kohustus planeerimisel ja otsuste tegemisel arvesse võtta kliimamuutustega kohanemise eesmärged. Arvesse tuleb võtta juba toimunud ning tulevikus toimuvaid kliimamuutusi. Seaduses on täpsustatud, millistele kliimariskidele tuleb erilist tähelepanu pöörata.

Alljärgnevalt on pakutud võimalikud sõnastused Eesti kliimaseaduses kohanemise sätete kehtestamiseks.

§ X. Kliimamuutustega kohanemise strateegia

(1) 2025. aasta septembriks ning edasi iga nelja aasta tagant koostab valitsus kliimamuutustega kohanemise strateegia koos mõõdetavate eesmärkidega. Kliimamuutustega kohanemise strateegia töötatakse välja kliimariskide hinnangu aruande alusel, tuginedes parimale kättesaadavale teaduslikule teadmisele.

(2) Kliimamuutustega kohanemise strateegia hõlmab vähemalt järgmisi valdkondi:

- 1) taristu, sh energiataristu, hooned, transport ja transporditaristu;
- 2) maa ja maakasutus, sh bioloogiline mitmekesisus, pinnas, põllumajandus ning mets ja metsandus;
- 3) inimeste tervis ja hooldus;
- 4) linnaareng, ruumiline planeerimine ja elanikkonnakaitse;
- 5) vesi, sh kalandus, ranniku- ja merekaitse ning vesi ja veemajandus.

(3) Kliimamuutustega kohanemise strateegia sisaldab piisavalt ambitsioonikaid ja mõõdetavaid eesmärke, mis tuleb saavutada strateegias määratletud konkreetse ajavahemiku jooksul. Eesmärgid määratakse igale lõikes 2 toodud valdkonnale.

(4) Kehtestatavad kohanemismeetmed peavad olema jätkusuutlikud. Eelistada tuleb meetmeid, mis toetavad samal ajal elurikkuse head seisundit.

§ X. Kliimariskide hinnangu aruanne

(1) Valitsus koostab ja avaldab kliimariski hinnangu aruande, mis põhineb parimatel kättesaadavatel teaduslikel teadmistel. Kliimariski hinnangu aruannet ajakohastatakse vähemalt iga kaheksa aasta tagant. Kliimariskide hinnangu aruanne käsitleb kliimatsenaariume nii keskpikas kui pikas perspektiivis. Aruandes tuleb välja tuua tegevusvaldkonnad ja piirkonnad Eestis, kus kliimarisk on eriti suur, samuti kohanemisvõimalused riskide maandamiseks.

(2) Aruanne, selle alusandmed ning metoodilised juhised selle andmete käsitlemiseks tehakse avalikult kättesaadavaks. Lisaks koostatakse ja avalikustatakse aruande lihtsustatud kokkuvõtte, mis on arusaadav ka lastele.

§ X. Kohanemise seirearuanne

(1) Valitsus koostab vähemalt iga 4 aasta tagant seirearuande, milles on välja toodud seiratava ajavahemiku jooksul avaldunud kliimamuutuste mõju ning edusammud kohanemiseesmärkide täitmisel.

(2) Seirearuanne tuleb avalikustada aegsasti enne uue kliimamuutustega kohanemise strateegia koostamist. Seirearuande tulemusi tuleb järgmise kliimamuutustega kohanemise strateegia koostamisel arvesse võtta.

(3) Seirearuande põhjal võib vajalikke kohanemismeetmeid rakendada juba enne kohanemise strateegia koostamist.

§ X. Kohanemise eesmärkide ja kliimariskidega arvestamine

Haldusorganid võtavad planeeringute koostamisel ja haldusotsuste tegemisel arvesse kliimamuutustega kohanemise strateegias määratletud eesmärke. Arvesse tuleb võtta juba toimunud ning tulevikus toimuvaid kliimamuutusi, eelkõige ülejutusriske, tormide sagenemist ja tugevnemist, põhjavee taseme langust ja veepuudusest tulenevaid riske, pinna erosiooni ning soojussaare efektist tulenevaid riske.

7. Kliimanõukogu

Selgitus: kliimaseaduses tuleb sätestada, milliste valdkondade kõrgetasemelised teadlased kliimanõukokku peavad kuuluma (nt kliimateadus, ökoloogia, majandus, inimkäitumine...). Lisaks tuleb sätestada, kuidas toimub teadlaste valimise protseduur, millistele kriteeriumitele nad peavad vastama, millistel juhtudel neid saab tagasi kutsuda jms. Kliimanõukogule tuleb tagada piisav administratiivne ja kommunikatsioonitugi ning rahalised vahendid uuringute ja analüüside tellimiseks, et oma ülesandeid täita.

Kõrgetasemelistest teadlastest koosnev sõltumatu kliimanõukogu on loodud näiteks Taanis, Prantsusmaal, Rootsis, Iirimaa ja Saksamaal.

§ X. Kliimanõukogu

(1) Kliimanõukogu on teadlastest koosnev sõltumatu alaline nõuandev kogu, mille ülesanne on pakkuda sõltumatut nõu kliimaeesmärkide seadmise ja saavutamise kohta.

(2) Kliimanõukogu annab hinnangu igal aastal valitsuse koostatud kliimamuutuste leevendamise eesmärkide täitmise aruandele, tehes vajadusel ettepanekuid kliimaeesmärkide muutmiseks ning eesmärkide saavutamiseks vajalike meetmete rakendamiseks.

(3) Käesoleva sätte lõikes 2 nimetatud hinnang ja selle lihtsustatud kokkuvõte avalikustatakse kliimanõukogu kodulehel. Kliimanõukogu esindaja teeb hinnangu põhjal ettekande Riigikogule.

(4) Kliimanõukogu liikmeteks valitakse oma valdkonnas kõrgetasemelised ja tunnustatud teadlased. Kliimanõukogu liikmed valitakse nende pädevuse põhjal kliima, kliimapoliitika, majanduse ja sotsiaalteaduste vallas selliselt, et nõukogus oleksid kõrgel tasemel esindatud kõik need valdkonnad. Kliimanõukogu liikmete valimisel püüeldakse soolise tasakaalu poole.

(5) Kliimanõukogu koosseisu kehtestab Vabariigi Valitsus korraldusega. Iga järgmise kliimanõukogu koosseisu liikmete ametisse nimetamiseks teeb ettepaneku kliimanõukogu.

(6) Kliimanõukogu koosneb kuuest kuni kümnest liikmest, kelle ametiaeg on neli aastat. Üks inimene võib olla kliimanõukogu liige kuni kahel ametiajal.

(7) Kliimanõukogu põhimääruse kinnitab Vabariigi Valitsus määrusega. Kliimanõukogu põhimääruses määratakse kliimanõukogu õigused, kohustused, töökord, otsuste tegemise kord, asjaajamise kord ja tasustamise kord.

8. Kliimamuutuste leevendamise seire ja aruandlus

§ X. Kasvuhoonegaaside heitkoguste aruandlus ja andmete avalikustamine

(1) Kasvuhoonegaaside heitkoguste aruandlust korraldab Kliimaministeerium.

(2) Kliimaministeerium avalikustab kasvuhoonegaaside heite inventuuri ja prognooside andmed oma veebilehel iga aasta /... kuupäevaks/.

§ X. Kliimamuutuste leevendamise eesmärkide täitmise aruanne

(1) Valitsus koostab igal aastal aruande kasvuhoonegaaside vähendamise ja sidumise eesmärkide saavutamise edenemise kohta.

(2) Lõikes 1 nimetatud aruanne peab sisaldama vähemalt:

- 1) ülevaadet Eesti kasvuhoonegaaside heitest kõige värskema kasvuhoonegaaside inventuuri põhjal;
- 2) kasvuhoonegaaside heite prognoose olemasolevate ja kavandatavate meetmetega kuni aastani 2050;
- 3) ülevaadet Eesti süsinikueelarvest, sh kasutatud ning veel kasutamata süsinikueelarve suurus ning selle kooskõla eesmärkidega ning võetud rahvusvaheliste kohustustega;
- 4) kasvuhoonegaaside heite vähendamise ja sidumise suurendamise meetmete prognoositavat mõju meetmete lõikes;
- 5) meetmete senise mõju analüüsi ja hinnangut meetmete senisele toimimisele;
- 6) ettepanekuid olemasolevate ja kavandatavate meetmete muutmiseks või uute täiendavate meetmete rakendamiseks koos nende kliima- ja keskkonnamõju ning sotsiaalmajandusliku mõju hinnanguga, kui olemasolevate ning kavandatud meetmetega ei ole eesmärkide saavutamine tõenäoline

(3) Aruanne saadetakse hinnangu andmiseks kliimanõukogule. Kliimanõukogu annab aruande kohta oma hinnangu §-s X sätestatud korras.

(4) Kliiminister tutvustab aruannet Riigikogule. Kliimanõukogu tutvustab Riigikogule § X lõikes 2 nimetatud hinnangut aruande kohta.

(5) Aruande põhjal uuendatakse vajadusel eesmärkide saavutamise tagamiseks riikliku energia- ja kliimakava, selle tegevuskava ja kliimaseaduse rakendamisega seotud programme KHG inventuuri avalikustamise aastal toimuva riigieelarve ja RESi protsessi raames ja uued meetmed rakendatakse hiljemalt KHG inventuuri avalikustamisele järgneva aasta riigieelarves.

(6) Riikliku energia- ja kliimakava, selle tegevuskava ja programmide uuendamise protsessi ning uute meetmete kavandamise kaasatakse avalikkus.

(7) Käesoleva paragrahvi lõikes 4 sätestatud aruandmise ja selle tulemuste lühikokkuvõtte avaldatakse Kliiministeriumi veebilehel.

Selgitus: Praegune strateegiliste dokumentide, nende elluviimise ja aruandluse regulatsioon on liialt üldine, et võimaldada kliimaseaduses sätestatud eesmärkide elluviimise aruandlust ja seiret vajalikul määral. Lisaks ei ole praegune korraldus kooskõlas Arhusi konventsiooniga, mis sätestab kaasamiskohustuse olulise tähtsusega keskkonnaotsuste tegemisse, sest arengukavade ja programmide koostamise ja uuendamine protsessis ei ole sätestatud avalikkuse, sh sidusrühmade kaasamise nõuded. Seaduses võib sätestada aruande üldisemad nõuded ja detailsed osad sätestada määruses.

9. Kliimaalane kaebeõigus

Leiame jätkuvalt, et kliimaalase kaebeõiguse teema vajab läbimõtlemist ja kliimaseaduses reguleerimist. Teeme ettepaneku kehtestada kliimaseaduses kaebeõiguse sätted vähemalt kliimakavade vaidlustamise õiguse kohta. Muus osas esitame oma ettepanekud hiljem.

Selgitus: Eestis ei ole strateegilisi arengudokumente reeglina võimalik kohtus vaidlustada. Samas on need olulise tähtsusega riigi tegevuste planeerimisel ning keskkonna valdkonnas ka nt lubade andmisel. Olukord, kus nende osas puudub juurdepääs õigusemõistmisele, on vastuolus Arhusi konventsiooniga. Kui ei ole plaanis üldistes regulatsioonides seda vastuolu likvideerida, on vähemalt kliimaseaduses vaja sätestada kliima valdkonna strateegiliste arengu- ja planeerimisdokumentide loomise protsess ja õiguslik vorm moel, mis on kooskõlas Arhusi konventsiooniga.

10. Seaduse rakendamine

Teeme jätkuvalt ettepaneku sätestada kliimaseaduse eelnõus konkreetsed lõpptähtajad põlevkivi ja turba kaevandamisele. Täpsemad põhjendused ja selgitused on esitatud [EKO 25.10.23 seisukohtades kliimaseaduse VTK-le](#).

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Maia-Liisa Anton

Eesti Keskkonnaühenduste Koja koordinaator